

# Extermination, Embarrassment, & Existentialism

## פרשת נח תשפ"ב

2

GENESIS

PARASHAS NOACH

8 / 22 - 9 / 9

of man's heart is evil from his youth; nor will I again continue to smite every living being, as I have done. <sup>22</sup> Continuously, all the days of the earth, seedtime and harvest, cold and heat, summer and winter, day and night, shall not cease."

<sup>1</sup> God blessed Noah and his sons, and He said to them, "Be fruitful and multiply and fill the land. <sup>2</sup> The fear of you and the dread of you shall be upon every beast of the earth and upon every bird of the heavens, in everything that moves on earth and in all the fish of the sea; in your hand they are given. <sup>3</sup> Every moving thing that lives shall be food for you; like the green herbage I have given you everything. <sup>4</sup> But flesh; with its soul its blood you shall not eat. <sup>5</sup> However, your blood which belongs to your souls I will demand, of every beast will I demand it; but of man, of every man for that of his brother I will demand the soul of man. <sup>6</sup> Whoever sheds the blood of man, by man shall his blood be shed; for in the image of God He made man. <sup>7</sup> And you, be fruitful and multiply; teem on the earth and multiply on it."

5. The Torah places another limitation on man's right to take a life. God states that He will demand an accounting from one who spills his own blood, for a human being's life belongs not to him but to God. Though Noah had been granted authority over animal life, he had no right to commit suicide; only God has the right to end life (*Bava Kamma* 91a; *Rashi*). Alternatively, this passage refers to a person who turns over another to be killed by wild beasts (*Torah Sheleimah* 31,21).

**מִיֵּד כָּל־חַיָּה** — *Of every beast.* Beasts, too, are forbidden to kill people (*Rashi*), and if they do, they will be killed through Divine means (*Abarbanel*). Alternatively, the verse refers to murder, and warns that God will not permit a murderer to go unpunished. He will be hunted down by wild animals or by the hand of man (*Ramban*).

**וּמִיֵּד הָאָדָם** — *But of man...* The verse gives other examples of bloodshed that God will not condone: someone who contrives to kill without witnesses, so that he is beyond the reach of the courts; or someone who kills his brother, i.e., someone he loves so very much that the death had to have been accidental or unintentional. In such a case, too, the killer may well have a degree of responsibility due to his failure to exercise proper vigilance. Whenever a life is taken, God will inflict whatever punishment is merited according to the degree of the crime or the carelessness that led to the death.

5 ונראה הביאור בזה לפי היסוד הגדול שנשנה כמה פעמים בדברינו (עיי' מאמרי מבוא מאמר ג 'פרשה שנשנית'), שהפרשיות החוזרות על אותה המצוה באות לחדש עוד גוון וגדר נוסף בחיובה של אותה האזהרה או המצוה.

והנה בספר בראשית, שהוא ספר העוסק בבריאת העולם ודברי ימיה, אזי גם מצוותיה ואזהרותיה מתחייבות מצד עצם הבריאה האלוקית, לכן איסור רציחה נאמר בה בלשון 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלוקים עשה את האדם' - כאן מזכר איסור רציחה מילתא בטעמא, באשר האדם הוא 'צלם אלוקים', ובראו הקב"ה בצלמו ובדמותו, זה גופא מחייב שלא לשפוך את דמו, ואכן ה' דורש את הדם, כדכתיב התם - 'מיד כל חיה אדרשנו ומיד האדם מיד איש באחייו אדרוש את נפש האדם'. העוולה מוגדרת אפוא כפגיעה בכבוד האלוקים אשר הנרצח הוא בצלמו, ולכן הקב"ה בעצמו 'דורש' את דם הנפש

ונמצא חמשה גדרים באזהרת איסורו של רוצח, מחמת חמשה עניינים נפרדים: א. שלא לפגוע בצלם אלוקים. ב. שלא לפגוע באישיותו-בעלותו של האיש. ג. שלא לפגוע בערכה וקדושתה של הנפש. ד. למנוע עוול הרציחה, כדי לשמור על קיום הארץ. ה. לחוס על שפיכת הדם הנקי בישראל.

צג

דניאל

נח

אור 3

לכאורה, המלה "באדם" מיותרת?

בן מלך על התורה

טו, שופך דם האדם באדם דמו ישפך, כי בצלם אלוקים עשה את האדם.

פרשת הורג נפש בודו' וענשו, חוזרת ונשנית בתורה בכל חמשת החומשים. ובכל מקום ומקום בלשון שונה ובסגנון מיוחד. כאן בספר בראשית - 'שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלוקים עשה את האדם', בספר שמות (כא, יב) - 'מכה איש ומת מות יומת', בספר ויקרא (כד, יז) - 'ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת', בספר במדבר (לה, טז)

- רוצח הוא מות יומת הרוצח, בספר דברים (יט, יא) - 'וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת... לא תחוס עיניך עליו ובערת דם הנקי מישראל וטוב לך'.

ויש להבחין בהבדלים הלשוניים הבולטים מאוד, כי בספר בראשית מוגדרת עוולת ההורג 'שופך דם האדם', ובספר שמות 'מכה איש', בספר ויקרא 'כי יכה כל נפש אדם', [בספר במדבר בלבד הוגדר תוארו של ההורג 'רוצח'] ובספר דברים 'ולא ישפך דם נקי' - תוארו של הנרצח-הנהרג משתנה מחומש אל חומש: אדם, איש, נפש, דם נקי. ויש לדעת מה באה התורה ללמדנו בזה.

אורות

נח

טללי

קב

6

התיעוב והחשחתה שברציחה, היא הם מן המושכלות הראשונות אצל כל בן דעת, ומה ראתה התורה צורך ליתן טעם על השלילה שברציחה, "כי בצלם אלקים עשה את האדם".

R. Zwi

"According to the Midrash, this equates a person who does not engage in procreation with one who spills blood" (Rashi ad loc.).

The Midrash quoted by Rashi makes an incredibly surprising statement: How can the Torah equate the sin of failing to have children with murdering another human being? True, the person who does not have children is guilty of not having brought life into the world, but is that comparable to the act of snuffing out an already existing human life?

The Gemara states in Masechet Niddah, "The son of Dovid [i.e., Mashiah] will not come until all the neshamos in the 'Guf' (room where the souls are kept) have been used up." In simple terms, this means that Mashiah cannot arrive until all the people who are supposed to be born have come into the world. In order to achieve its purpose, the world must reach a certain optimum state of perfection

and every individual in the world has his own unique contribution to make for that perfection to be realized. Therefore, the act of murder has ramifications beyond being a heinous sin: By removing another human being from the world, the murderer has prevented him from making the contribution that only he was destined to make.

The same tragedy takes place when a person fails to engage in procreation. The potential children that he failed to bring into the world had their own unique contributions to make; by neglecting his responsibility to have children, he has denied the world those contributions. In effect, he has caused the world to be incomplete. Thus, while the act of not having children may not be as severe as the act of murder, the severity of the consequences is the same.

This concept can help us understand another puzzling statement: Rambam states that the most severe of all sins is the sin of retzichah (murder). This seems to be openly contradicted by the hierarchy of penalties in the Torah. The sin of murder is punishable by sayaf, death by the sword, which is only the third most severe of the four forms of capital punishment. The most severe death penalty in the Torah is sekilah, stoning, and the second most severe is sereifah, burning. How can Rambam imply that murder is a more severe sin than those punishable by sekilah and sereifah?

The answer is that, as we have seen, the act of murder is indeed not as atrocious as certain other transgressions. For example, a Shabbos desecrator — whose sin is punishable by sekilah — is assigned the halachic status of a non-Jew, while a murderer is not given that status. However, the impact of murder on the world is indeed more severe than that of any other sin. The destructive effect of murder, in the removal of a contributor to the world's perfection, exceeds the destructive consequences of any other sin.

By the same token, it stands to reason that one can cause the devastating repercussions of a murder even without technically committing the act. There are a number of cases in which the perpetrator of a murder will not be subject to punishment in beis din — for instance, if he incites a trained animal to kill his victim, or if he hires someone else to commit a murder. Such an act is punishable only in dinei shamayim, but the effects of that act will be just as severe as those of any other murder. Thus, we see that the level of severity of a given act and the severity of its consequences are not necessarily linked.

This is truly the only way to understand the comparison presented by Rashi: The equivalence between the failure to have children and actual murder is based not on what was actually done, but on the potentially devastating effects on the world resulting from one's inaction.

ירדה התורה לחולשת שכלו של האדם, שאין לסמוך על שיקול דעתו, ואף שהרציחה מתועבת ומרוחקת בעיניו, אעפ"כ כשאך תסתובב נגיעה קטנה, מן הקנאה, או מן התאוה, או מן הכבוד, כבר ישכיר את מעשה הרציחה בכל מיני טעדי, ורתיעתו הטבעיית מן המעשה החמור הזה לא תעמוד לו.

משום כך נימקה התורה את איסור הרציחה בכך, "כי בצלם א' עשה את האדם", וכל רציחה ממעטת את הדמות. ללמדך, כי ללא יראת שמים אין מקום לסמוך על דעת האדם, שכן, "רק אין יראת אלקים במקום הזה - והרגוני".

ענין זה מרומז בדברי חז"ל בגמ' (סוכה נב ע"א) "יצרו של אדם מתגבר עליו

בכל יום ואלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו". היינו שכוחות היצר שבאדם הם יותר חזקים מן הכוחות הטבעיים והשכליים שבו, המרחיקים אותו מכל מעשה מתועב, ולכן "אינו יכול לו".

רק כח אחד ישנו לאדם, אשר בזה הוא "יכול לו", וזהו כחה של "יראת שמים" - "הקב"ה עוזרו", אשר אין זה כח עצמי, אלא כח של יראה מפני מי הבורא העומד חוץ ממנו, מחוץ לגוף וכחותיו. אך ורק הפחד מפני איסור "לא תרצח", זהו היכול למנוע מלהתיר לעצמו לרצוח בכל מצב שיהיה.

(מרו הגרא"מ שך שליט"א)

קפב אדהל פרשת נח מושה

א הנה זו מצוה שכלית פשוטה שלא להרוג, וגם לולא ניתנה תורה אפשר להבין כך, כי לא תהו בראה לשבת יצרה, ורציחה היא חורבן ואכזריות. כשהורגים אדם צעיר, הרי יכלו לצאת ממנו דורות, ונחשב כאילו הרג מאות ואלפי איש! כאשר נתבונן נתפלא על הרוצח אין היה יכול להרוג, הרי זו אכזריות נוראה!

והנה איתא במס' נדה (יג ע"א) שאני רב יהודה דאימתא דמריה עליה, ע"כ. ובפירוש"י כתב "הקב"ה, ואפילו במקום אחר נמי שרי לדידיה". במצב של אימה ויראה אין כל מקום לתאוה, אין לה כל מציאות. בקצרה, סיבת כל החטאים אינה התאוה, אלא

העדר יראת אלקים, כי במקום יראה כל חמדה ותאוה אבודה בתכלית!

בספר 'קובץ מאמרים' (ביאורי כתובים) כ' כיסוד הג"ל ובביאור עוד מקרא בתורה. וז"ל: כתוב "נעשה אדם" (א-כ), ופירושו בוהור שהקב"ה אמר לכל הבריאה כולה, נעשה כולנו יחד אדם שכולנו נשתתף בבריאתו, היינו שכל אחד יתן לאדם מטבעו ותכונתו. השור יתן בו תכונת שור, הארי יתן בו תכונת ארי והנחש תכונת נחש וכו'. נמצא כי אדם אחד הוא עולם קטן, הכולל בתוכו תכונת כל הזבאים העליונים והתחתונים. וא"כ כוחותיהן של כל החיות הרעות שבעולם נכללו באדם ואין לך חיה רעה נוראה כנו. ומלבד זה הלא יש לאדם כלי משחית אשר אין לשום חיה בעולם והן הדעה והריבוב, ומאחר שלחיה אחת טורפת צריך לקטורה בשלשלת של ברזל, כמה שלשלאות צריכות לעצור בעד חיה נוראה כהאדם. וכשרבא הקב"ה את האדם ודאי ברא גם השלשלת לקושרו שלא יחריב העולם. ומה היא השלשלת הזאת? זוהי יראת ה' אשר רק היא לברה בכוחה לעצור את האדם שלא יחא כחיה טורפת, וחולתה לא תועיל שום תחבולה בעולם לשמור את האדם מלהזיק. ואף אם יחא חכם ופילוסוף כאריסטו, לא תעמוד לו חכמתו בעת יתקפהו יצרו. וזהו שאמר אברהם אבינו לאבימלך (להלן כ"א) "רק אין יראת ה' במקום הזה והרגוני על דבר אשתי", והכוונה "רק" שזולת יראת ה' לא היו חסרים שום מעלה בחכמה ומדת דרך ארץ, וכל זה לא יועיל אם אין בהן יראת ה' עכ"ל.

האדם אינו עומד במצב אחד תמיד, כי סוף סוף אין הוא מלאך, ואף שיש בו רוממות נשמה עליונה - חלק א-לוה ממעל, אבל הוא מורכב גם מחומר עפר מן האדמה, ויש זמנים שהוא מאבד הרגשותיו הנעלות, ואז הוא נשאר בטבעו, היינו נפש הבהמית, ומתעוררות אצלו מדותיו הרעות וטבעו גופו, לא יעצור עצמו לרדת עד דיוטא התחתונה ויוכל להגיע גם לרציחה, גניבה, וניאוף וכל דבר תיעוב, כי כזאת היא הרכבתו של אדם מן הקצה אל הקצה, נשמת היים חצובה מתחת כסא כבודו יתב, עם גוש עפר גס של חומר עפר ארצי מגושם. וכבר הכריזו חז"ל (הגיגה יא ע"ב) ואמרו "גזול ועריות נפשו של אדם מחמדתן ומתאוותן", נמצא שבעת שהאדם נשאר בטבעו ובא לחמד ולהתאוה, אין לך מה שיכול לעמוד כנגדו ולמנוע אותו מלמלאות תאוותו ורצונו, זולת דבר אחד בלבד, והוא היראה מפני העונש - שיענש בעשייתה, וכמו שאנו רואים גב ופורך מועד עובר ברחוב ורואה בחלונות ראוה וחנניות מלאות הכשטי זהב וכסף ועושר גדול וכו', ואינו נוגע בהם כלל, ומה טעם, אין זה אלא מפני שמתירא שמא יתפסו אותו בבית האסורים ויוענשו. אבל במקום ובזמן שרחוק בעיניו ספק זה, ודאי יקרב אל המלאכה וירדק את חנותו. וכן ראינו ב"עשרת הדברות" עצמן שהתחיל הקב"ה כביכול באמירה של "אנכי ה' אלוהיך וגו'" ואח"כ "לא תרצח, לא תנאף, לא תחמוד וגו'". והא דדאי יש לידע כי

As little as fifty years ago, people instinctively recognized that murder is a terrible thing. In this *parshah*, the Torah emphasizes that murder is wrong because man is created in the Divine image; hence, a person who takes a life actually destroys the image of God. Long ago, this very recognition was an innate part of the human psyche — but over the past few decades, society's perceptions have become warped to the point that it is no longer recognized.

Today, society has made a complete about-face. Nowadays, a person who feels that it is wrong for a woman to take the life of her unborn child is viewed as someone who harbors twisted views — even though a doctor who performed such an act several decades ago would have been shunned by the medical community. Society has the same disdain for a person who finds fault with the notion of two people of the same gender "marrying" each other — a union that can never produce children. Much of the world today feels that disapproving of these practices is itself a perversion of morality — and that is a fundamental flaw in contemporary society.

The backward thinking of contemporary society undermines the very essence of the human condition. Today, an athlete can earn many millions of dollars every year, while scientists who toil to discover cures for disease are paid only a fraction of that. What does that tell us about the value society places on human life? The rampant devaluing of a human being only serves to extinguish the motivation for people to perfect themselves. As Jews we must recognize that morality is not determined by the constantly degenerating societal norms of acceptable behavior but rather by the eternal truths that are set forth in the Torah.

PUBLICLY SHAMING ANOTHER Jew is tantamount to shedding blood (since when one is embarrassed, the blood is literally drained from the victim's face). If someone makes a habit of this despicable

behavior, he goes down to the depths of *Gehinnom* and has no portion in *Olam Haba*.

Chazal say that "One should rather let himself be thrown into a fiery furnace than expose another person to public shame." They learn this from the incident of Tamar (the daughter-in-law of Yehudah), who was suspected of immoral behavior and, as the daughter of a *kohen*, was sentenced to death by fire. As she was being set alight, she sent a message to her father-in-law hinting that he might choose to admit his part in the incident and thereby prove her innocence. If, however, he would not have come forward, she would not have shamed him by giving him away, even though she would have been consigned to the flames.

Midrash *Tanchuma* cites a similar example (on *Bereishis* 45:1): Yosef ordered everyone out of his chambers before revealing himself to his brothers, to spare them from shame. By doing so he was risking his life, since at that point Yehudah was furious and ready to attack him. Nevertheless, he preferred to risk being killed rather than to embarrass his brothers in public.

Why do we consider death preferable to embarrassing someone publicly? One approach (espoused by the Rashbatz) is that the momentary pain of death is far less agonizing than the anguish of lifelong shame. Rabbeinu Yonah takes this a step further, saying that even the pain experienced briefly at the moment of embarrassment may be worse than death. The *Sefer Chassidim* adds that, given the choice, the victim might well choose to die rather than suffer the embarrassment. (*Mishpetei Hashalom* 7:24)

האלישיך הקדוש מבאר את ההבדל בין שפיכות דמים להלבנת פנים. ההבדל ביניהם הוא, כי בשפיכות דמים בידים הנה הדם יוצא לחוץ, אבל בהלבנת פנים הדם נשאר בקרב האדם עצמו אלא שנספך ממקום למקום. וזהו שנאמר "שופך דם האדם באדם" - בקרבו בתוך גופו בבשרו אותו דמו ישפך.

אמרו חז"ל (אבות פ"ג): המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. בדרך הטבע כשראובן מבייש לשמעון, אז נעשים פני שמעון אדום ואח"כ לבן זה אחר זה הרבה פעמים, אדום ולבן, אדום ולבן, כי מחמת

הבושה יוצא כל הדם שבתוך גופו אל פניו, ועי"ז פניו מתאדמים תחילה ופורחת נשמתו קצת, כאילו היא רוצה לצאת מתוך גופו, ואח"כ כשהדם חוזר למקומו, פניו מתלבנים כאדם מת שיצאה נפשו - שמיד פניו מתלבנים

לכן ייזהר אדם מאוד מהלבין פני חברו ברבים, שזה מורה על רוע מזגו שאינו חושש ומרגיש בשפיכות דמים של חברו, שהדברים הרעים שדיבר עליו גורמים להשתנות צורתו, ועוון זה קשה יותר מההורגו! ההורגו ממית אותו פעם אחת והמלבין ממית אותו מעט מעט ועומד ומתבייש וחוזר דמו בכל גופו ואינו מוצא מקום ועולה לפנים ומבעירם.

הלבנת פנים היא להרבה פושקים בבחינת ייהרג ואל יעבור! הלכה למעשה, משום שהיא בכלל אבירייהו דשפיכות דמים, פשוטו כמשמעו ממש.

מעולם לא שמענו מי שיטען שאיננו נוהרים בכל יום באיסור בשר בחלב, טריפות וכדומה, אדרבה, הכשלון בהם הוא נדיר. אך לעומת זאת, כתב המהרש"א (ב"מ נח) שהלבנת פנים הוא איסור "שאין העולם נוהרים בו בכל יום". ואמנם לא להנם העיד רב דימי שבארץ ישראל היו זמרים דוקא באחוזי אפי, בהלבנת פנים, יותר מכל. הם ידעו במה להיות זמרים, במה להחמיר ולדקדק! תלמידו רבי אליעזר נכנסו לפניו ברגעיו האחרונים וביקשו שילמדם הלכה. הוא לימדם שתי הלכות, ואחת מן "צאו וזהוהו בכבוד חבריכם".

בצנעה

1. איסור הלבנת פנים קיים גם כאשר הוא מביישו בצנעה שלא בנוכחות אחרים, וכל שכן כשמביישו בפני אחרים שאז הבושה גדולה יותר<sup>קמ</sup>.

גם כשהמתבייש נמצא לבדו, ואין איש רואהו, אף לא האדם המביישו, אסור לביישו.

❖ ראובן דיבר בטלפון עם שמעון ואמר לו דברים קשים ומביישים. ראובן עבר על האיסור 'לא תשא' ואיסור 'לא תונו', משום שבייש את שמעון וגרם לו צער. האיסור קיים למרות ששמעון נמצא לבדו ואיש לא ראהו בבושתו.

❖ אדם ששלח מכתב<sup>ק"ט</sup> וכתב בו דברים שגרמו בושה לחברו, עבר על האיסורים הנ"ל למרות שמקבל המכתב קרא אותו בחדרי חדרים.

מתבייש ואין כוונתו לביישו

2. אם חברו מתבייש בשם זה, אסור לכנותו באותו שם, גם כשאין לו כוונה לביישו<sup>קמ</sup>.

❖ אסור לומר: "מישקפורה! בוא הנה", גם בלי כוונה לבייש, כאשר ידוע שהאדם מתבייש מכינוי זה.

❖ העידו בשם מרן החזון איש, שאמר שאסור לומר "יקה", כי הרי זה מכנה שם לחברו, אלא צריך לומר: "אחינו מארצות אשכנז"<sup>קמב</sup>.

שם לועזי

מצויים בני אדם שיש להם שני שמות, שם יהודי ושם לועזי. השם הלועזי ניתן להם לצורך שימוש בחו"ל וכדומה<sup>קנא</sup>. מידת חסידות שלא לקרוא להם בשם הלועזי, אלא אם כן ברור שהם מעוניינים בכך. אם כוונתו לבזותו כאשר הוא קורא לו בשם הלועזי, הדבר אסור מעיקר הדין.

לראובן יש שם לועזי "ג'ורג". יש להניח שהוא מעדיף שיקראו לו ראובן, לכן מידת חסידות לקרוא לו בשם העברי, אלא אם כן ברור שהוא מעוניין שיקראו לו "ג'ורג".

שני שמות

א. אדם שיש לו שני שמות, והוא מקפיד לקרוא לעצמו בשם אחד מביניהם בדוקא, כי הוא מתבייש בשם השני, אסור לקרוא לו בשם השני למרות שזהו שמו האמיתי.

קריאת שם לילדים

ב. ראוי מאד שההורים לא יתנו לבנם או לבתם שם שהילד עלול להתבייש בו, למרות ששם זה הוא של קרוב משפחה שנפטר. הורים שאינם נוהרים מהנהגה זו עלולים להחשב שותפים בבושה שינחל בנם, שהרי בגרמתם הגיעה הבושה לילד<sup>קנב</sup>.

זמר של גנאי

ה. אסור לכתוב, להלחין, לדקלם או לשיר זמר שיש בו דברי גנאי הגורמים צער או כלימה לחברו. העושה כן עובר על איסור<sup>א</sup> אונאת דברים, הלבנת פנים, לשה"ר, על האיסור "אל תשמח ישראל אל גיל כעמים" (הושע ט), וכן על מה שאמרו חז"ל שאסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה<sup>קפ</sup>. על העושה כן לשוב בתשובה, לפייס את האדם אותו הוא

המתכבד בקלון חברו

ט. "המתכבד בקלון חברו, אין לו חלק לעולם הבא"<sup>קכ</sup>.

קיימים שני אופנים של 'מתכבד בקלון חברו':

האחד - כאשר האדם גורם קלון וכלימה לשני, ובד בבד הוא מוסיף כבוד לעצמו מכך שחברו הופך לנקלה. באופן זה האדם עובר על איסור הלבנת פנים ועל איסור אונאת דברים ומבטל את מצוות "ואהבת לרעך".

השני - כאשר האדם אינו גורם קלון וכלימה לזולתו, כגון כאשר חברו לא נכח במקום ולא נכלם. אלא הוא עורך את מעשיו הטובים ואת חכמתו בהשוואה למעשי חברו וחכמתו, כדי שיראה מכלל הדברים שהוא מכובד וחברו בזוי<sup>קכא</sup>. במקרה זה האדם עובר רק על ביטול מצוות "ואהבת לרעך", כי במקום לחוס על כבוד חברו כעל כבוד עצמו, הוא מתכבד בכך שחברו מתבזה.

המורה שדיבר ראשון בסידרת ההרצאות שעמם מאד את הציבור ורבים נמנמו. המורה שדיבר אחריו עלה לבמה במרץ, ואמר בקול נעים: "ובכן רבותי, אחרי שנחתם מעט, אזרתם כח, אפתח בסיפור מעניין ששמעתי היום...". בדבריו הוא רמז לכך שהציבור ישן בהרצאה הראשונה, ואילו הוא ידבר באופן מעניין ומושך. בדברים אלו יש משום מתכבד בקלון חברו וכן משום הלבנת פנים למרצה הראשון שנכח שם.

ב. בתגובה לדברי אב שהתלונן על כך שילדיו אינם ממושמעים אמר שמעון: "הילדים שלי שומעים לי כמו שעון, אני לא נותן להם לזלזל בכבודי".

ג. חמות אמרה לכלתה: "הבת שלי לא מפונקת (כמוך), גם כשיש לה חום הבית נראה מסתגר".

ד. במודעת פרסומת כתוב: "מספר קוראי העיתון שלנו - בעליה, ושל שאר העיתונים - בירידה". גם אם אין שקר בדברים אלו, יש בכך משום מתכבד בקלון חברו, ומשום לשון הרע<sup>קכב</sup>. פרסומאי הרגיל להשתמש בסגנון זה עלול לאבד את חלקו לעולם הבא.

ה. מספר תלמידים התווכחו ביניהם שעה ארוכה אם להדליק את המזגן או לכבותו. כל עת הויכוח היה ראובן שקוע בתלמודו, לפתע הוא פנה לעברם ואמר מתוך התנשאות: "אותי לא מעניינים הויכוחים שלכם, גם כשלא נח לי אני לומד תורה".

ו. גננת פרטית פנתה לאמא של ילד: "שמעתי שמספר גנים נסגרו בשכונה מחוסר רישום, אבל אצלי ב"ה ההרשמה בעיצומה, מהרי פן תאחרי. אומרים שהרישום מראה על טיב הגננת... כנראה שיש בזה קורטוב של אמת". בדברי הגננת היה משום מתכבד בקלון חברו.

ז. רופא אמר ללקוח: "סליחה שלא אוכל לקבל אותך לטיפול, אני מאוד עמוס בחודש הקרוב, נסה אצל עמיתי ד"ר ראובן, אצלו תמיד פנוי". סגנון זה אסור לאמר, אלא יאמר: "נסה אצל עמיתי ד"ר ראובן, יתכן שאצלו תצליח להתקבל".

ח. ראובן סיפר לידו, ששמעון פנה אליו מספר פעמים, בדרכים שונות, בכדי שיסכים לשדך בין בתו לבנו של שמעון. "לדעתי זה לא בא בחשבון, אנו שתי משפחות ברמה שונה", הוסיף ראובן בהנאה. בדברים אלו הוא התכבד ונהנה, ואת שמעון הוא השפיל<sup>קכג</sup>.

22 טיב פרשת נח התורה קז

ובתרגום אונקלוס: דִּישׁוּד דְּמָא דְאַנְשָׂא בְּסִדְרִין עַל מְיָרָא דְיִנְיָא דְמָה יִתְשָׁד אַרְי בְּצִלְמָא דִּי עֵבֶד יִתְאַנְשָׂא:

למדנו מדברי התרגום כאן, שטעם הדבר שיש להיזהר בשמירה על חיי האדם הוא משום שנעשה בצלם אלקים. לכן צריכים מאוד להשגיח לכבד את האדם, שהוא צלם אלקים ממש, וכשח"ו מזלזלים בו, בעצם מזלזלים בצלם אלקים ממש, וכמו שדרשו במשנה (אבות פרק ג משנה

ד): "הוא היה אומר: חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לן שנברא בצלם, שנאמר (בראשית ט, ו) בצלם אלהים עשה את האדם, עכ"ל.

הרי לנו כי האדם חביב על הקב"ה ביותר משום שהוא צלם אלקים. לכן צריך האדם להיזהר בכבוד חברו עד מאוד.

23 שיעורי חומש

מה זה "צלם אלקים"? בספר נפש החיים (שער א פ"א) כתוב שרוב סודות הוזהר עוסקים עם "צלם אלקים". מה שאנחנו יכולים להבין הוא שיש שני אופנים איך הקב"ה משפיע על האדם. יש "אור פנימי", אור שנמצא בתוך האדם, אור אלקי. ויש אור שהוא בגדר צל מלמעלה. ישנם מהמדות של הקב"ה שהם כל כך גבוהות שהגוף לא יכול לקבל אותם בפנים, אבל הם כצל על האדם, והם שומרים עליו. זה נקרא "אור מקיף", שמקיף אותו כצל.

מהו מהות ה"אור פנימי" וה"אור מקיף", כיצד הם משתלשלים מאיתנו ית', כיצד הם מאירים ומשפיעים על האדם וכי' זהו סתרי תורה, זה לא בשביל השגתו. אבל ידיעה זו צריכים אנו לדעת - ענין הצלם הוא ששני האורות האלו נמצאים באדם, ושני אורות אלו הם המאפשרים לאדם להכיל את הנשמה.

ומהי ה"נשמה" עצמה? זה ענין אחר. לגבי הנשמה כתוב (בראשית ב, ז) "ויפח באפיו נשמת חיים", "מאן דנפח מדיליה נפח", שמה שהקב"ה הפיח באדם את הנשמה, זה כביכול ממנו ית'. זאת אומרת שהנשמה היא חלק אלו-ה, ניצוץ אלקי שניתן לאדם, אולם, רק החלק התחתון של הנשמה נכנס לתוך הגוף, שורש הנשמה נשאר באלקות. זהו קשר טבעי שיש לאדם עם הבורא עולם - הנשמה.

מה שמכין את הגוף לקבל את הנשמה - זה הצלם אלקים. האור הפנימי שאדם מקבל ע"י הצלם אלקים עושה את הגוף לכלי שיוכל לקבל את הנשמה. הנשמה היא קודש קדשים באדם, והיא מחזיקה מעמד בתוך הגוף ע"י הצלם.

אלו הם הדברים. להבין את הדברים במלואם זה סתרי תורה, ואין לנו עסק עם נסתרות.

אדם שאינו מכיר ומאמין בצלם אלקים שבאדם, עלול לבא לכל רשע עד כדי רציחה רח"ל.

כבוד - מעלה עצמית באדם

אדם רואה את זולתו מתוך מצב נפשו. אם זכה לרוממות פנימית רואה הוא את הרוממות שבבריאה ובנבראים. אם הוא שפל - רואה הוא בכל אך ורק מגרעות. אותה רוממות היא האור שהנשמה מקרינה בו. על ידה מכיר הוא ברוממותו ית', והכרה זו יכולה להגיע למעמקים כאלה עד שפורצת מפיו שירה בלתי פוסקת לבור"ע, כפי שדוד המלך אומר בתהלים ל' 'למען יזמרך כבוד ולא ידום', ופירש ה"מצודות", שהכוונה לנשמה, שהיא כבוד הגוף, היא הנותנת נכבדות לגוף.

באותה מדה שגדול אצלו כבוד הבריות - בה במדה יש בו נכבדות - שהיא אור, הקורן מהנשמה. תלמידי ר"ע מתו בין פסח לעצרת על שלא נהגו כבוד זה בזה, אך לא הפסידו חלקם בעוה"ב. "המלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעוה"ב", אומרים חז"ל בב"מ (ע"ג). שופך דמים - מיתתו בסייף ויש לו חלק לעוה"ב, והמלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעוה"ב. מדוע?

אדם התמלא על חבריו חמת זעם. לא שלט ביצרו - והרגו. הוא רצח את גופו. המלבין פני חבריו ברבים - רצח את כבודו. והרי עולם הבא הוא עולם הנשמות. עולם שכולו נשמה. עולם של אצילות, של אצילות. אדם, המסוגל להלבין פני חבריו ברבים - יש בו גסות! כדי להיות בן עולם הבא מוכרח האדם להיות במדרגה, שהנשמה פועמת בקרבו, ונותנת לו אצילות. אם הנשמה מאירה בקרבו, כאן בעוה"ז, יש לו שייכות לעולם הנשמות, לאותו עולם של אצילות. אדם, המסוגל לרצוח את כבודו של חבריו, ע"י שמלבין פניו ברבים - זה מגלה שפכה מתוכו כל ניצוץ של נכבדות. יש בו גסות! אם יש בו גסות - זהו גילוי ברור שאין לו שייכות לעולם הבא, שהוא עולם של אצילות! חז"ל מתבטאים "המלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעוה"ב". "אין לו" - אין הכוונה עונש אלא גילוי המציאות. אחד שהלבין פני חבריו ברבים, זהו גילוי, שאין לו חלק באותו עולם, שכולו נכבדות.

חכמת 27 נח המצפון שלג

אמרו חז"ל כל מי שהוא שופך דמים מעלים עליו כאלו הוא ממעט את הדמות, מאי טעמא? שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם (בר"ר ל"ד), כשנעמיק בדבריהם נמצא, כשבאה התורה להזהיר בעונש מיתה על אותה המצוה השכלית הגלויה לכל, שהשכל מכריחה ובשום אופן אי אפשר לכפור בה, היא האזהרה של שפיכות דמים.

כשבאה להרחיק את האדם מאותה העבירה החמורה שבחמורות, ולהזהירו בעונש מיתה עליה, היא מאיימת עליו בהצד היותר חמור שבה העולה על כל חמורות צדדי הרציחה, היא הידיעה שכל השופך דמים מעלים עליו כאלו הוא ממעט את הדמות, הרי אין החומר של הרציחה רק מה שהוא מחריב את הישוע, וגם לא מה שהוא מאבד עולם מלא, אלא הצד היותר חמור שבעוון זה הוא מה שחילל קדושתו של האדם, ופגע בדיוקנה של מעלה וכאלו הוא ממעט את הדמות, והוא עולה בחומרו על ההשחתות והחורבנות שהוא משחית ומחריב בידים ממש בשפיכת דם האדם.

לעוה"ב (סנהדרין י'), שהרי עבירות הללו פוגעים הם בכבוד האדם החביב שנברא בצלם אלקים, והורו חז"ל שולוול כזה בכבוד חבריו עולה הוא בחומרו על כל העבירות שבעולם, כיון שאינו יודע ומכיר חביבותו וקדושתו של האדם, הרי הוא בעל נפש שאין בה שלמות ואינה ראויה לעוה"ב.

במשנה (אבות ג"ד) "חביב אדם שנברא בצלם, חבה יתרה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר בצלם אלקים עשה את האדם" הרי שחביבות האדם וחשיבותו נובעת מהיותו "נברא בצלם אלקים", היינו הצד הרוחני שבו.

הקשה הגה"צ רבי שלמה הרכבי זצ"ל הי"ד מנהל רוחני ישיבת גרודנה בפולין הלא את עצם הידיעה שהאדם נברא בצלם אלקים השמיעה התורה

לעיל בפסוק (א"כ) "ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים ברא אותו"? מדוע לומד התנא ידיעה זו דוקא מפרשתינו?

אלא שהרמח"ל בדת תבונות דברו אודות תחיית המתים מבאר שהנשמה היא אור גדול מאד והגוף הוא חומר עכור וחשוך, ועבודת הנשמה היא לזכך את החומר העכור הזה ולצחצחו עד שיתעלה למדרגה רמה ויאיר גם הוא, ותולדות ההרכבה הזאת ניכרת תיכף בגוף עצמו והוא זיו הפנים, כי שם יכולים להכיר את פנימיות לבו ומחשבתו, כשהאדם שמח או עצב או דואג ניכר הדבר על פניו, וכן קדושתו ופרישותו וכל מחשבה טובה ניכרים על קלסתו פניו, כי הגוף משתנה על ידי הרכבתו עם הנפש. הרי שהגוף והנפש של האדם והגוף והנפש הבהמית של הבהמה הם שני סוגים שונים לגמרי.

לכן למד התנא מהפסוק שלנו דוקא, שיתכן שהתנא בא להדגיש באופן מוחשי את הצד הרוחני של צלם אלקים בגוף האדם. כי מפסוק זה אנו למדים שלולא החלק האלוקי שבאדם לא היה מקום לחייב את רוצחו מיתה, כי אז היה נחשב האדם כבעל חיים בעלמא, וכל חשיבות האדם היא משום שבגופו שוכנת נפש גבוהה, שיכולה לשנות ולהפוך את גופו החומרי לרוחני ולכן רוצחו הוא בן מוות.

מכאן גודל החיוב של כבוד הבריות, שמצינו שחז"ל הפליגו מאוד בכבוד הבריות, כגון: שמת מצוה דוחה דיני התורה, לטלטל בשבת אבנים לקנה, ונפסקה טליתו אינו מחוייב להשאר בלי בגדים, לא מחמת הבושה, אלא מפני כבוד הגוף עצמו משום חשיבותו ומעלתו.

מאמרי שלמה ח"א עמ' כ"א

מתוך הכרה זו בחומר עוון הרציחה, נשכיל להבין משפטי צדק ששפטו חז"ל לומר, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים (ב"מ נט), וכל המלבין פני חברו ברבים והקורא לחברו בכינוי והמתכבד בקלון חברו אין להם חלק

השקפה עמוקה ורוממה הורו לנו חז"ל, השקפה המעלה את שכלנו אל אותו הגובה בהכרת ערכו של האדם, שמלבד חשיבותו של האדם שהוא בריה נפלאה בכל הבריאה, וחיבתו אצל בוראו ית"ש שהוא מתפאר בו ראו בריה שבראתי בעולמי וצורה שצירתי, יש לו להאדם חשיבות וערך יותר גבוה כזה שהוא מציאות של קדושה וכבוד אלקים, עד שהוא נחשב לדיוקנה של מעלה ואיקונין של מלך, שכל הפוגע בו הרי הוא כממעט את הדמות.

הכרה רוממה זו צריכה לברוא בנפשנו גיל ורעדה כאחד, כשאנו מתבוננים ומסתכלים בהכרה זו, ודאי שתמלא נפשנו שמחת הנפש וגדלות הדעת על רום גדלות האדם וקדושתו, יחד עם זה רגשי יראת

שמים וחדרת קודש יקיפו אותנו, רצון בווער להשתלמות ועבודה מוסרית יוולד בלבנו, עבודה מוסרית שיהיו כל תנועות החיים שלנו נכונים ורצויים לפי רום ערך קדושת האדם, בהתעלות השכל, קשוט המחשבות, טכסיס המדות, וסדרי הנהגת המעשה, על פי ההשתדלות לדמות צורה ליצורה, שלא לגרום חלילה פגם בכבוד ה' החופף עליו.

אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי, כשאנו באים לידי הכרת גדולת האדם ומקומו בעולם ושמחה תמלא נפשנו, באותה שעה עלינו להתיירא יראה גדולה, וגם לנפשנו נאמר אכן יש ה' בקרבנו, אין האדם אלא דיוקן של מעלה, מה נורא הוא האנכי שבקרבי ואנכי לא ידעתי! (אור הצפון).

32 חסד חסד

כל דרכי החיים החומריים או המוסריים, חיי הצבור או חיי היחיד מתנהלים על פי מדת הכרת ערך עצמו, העני בדעת ובהכרת עצמו הרי הוא מזולזל בעצמו ומזולזל בכל החיים, עד כדי כך שהוא עלול לפעמים להפקיר את עצמו לסכנות בלי כל תשומת לב, גם על דבר הקל שבקלים, לא כן העשיר בדעתו המכיני את עצמו, הרי הוא מייקר ומחבב את החיים, ובכל כחו הוא משתדל להתרומם בעצמו ולרומם את כל החיים אתו.

כללו של דבר ההכרה בערך עצמו היא בחינת החיים ומדת העליה לכל אדם אשר על פני הארמה, ולכן העיקר הגדול מעיקרי חיינו הוא, להכיר ולדעת ערכו של האדם כפי שהעריכה אותו התורה, מפני שאך היא האמת לפי המציאות, ואך בהכירנו את האמת הזאת תתבסס העבודה אצלנו, ואז יהיה בירינו קנה המדה האמיתי למוד על פיו כל מעשינו ותנועותינו, בכל הנהגתנו הכללית והפרטית.

הוא היה אומר חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר בצלם אלקים עשה את האדם (אבות פ"ג),

חיבה יתירה זאת הנודעת לנו היא המגלה לנו גדולת האדם וערכו, חשיבותו כלפי עצמו וחיבתו אצל בוראו ית"ש, כי כשנתכונן בשימת לב בטיבו וערכו של תואר צלם אלקים, ונחקור לדעת עד היכן הדברים מגיעים, אז נמצא כי באמת עולה הוא לאין שיעור וערך על כל טוב ונעלה, שישנם ונמצאים בכל המציאות כולה, בכל מעמקי ומסתורי הבריאה של רום ותחת.

כל חכמי החוקרים מימות עולם חקרו לדעת ולמצוא סגולת נפש האדם, ומודדים בחכמתם גדולת האדם וערכו, אבל לא תגיע מדתם והכרתם אף לעקב של אותה הגדולה של צלם אלקים שהאצילה התורה לאדם, כי כגודל הערך וההכרה שאפשר להעריך ולהכיר ברוממותו הכלתי משוערת של האלקים ית"ש, הוא גודל ערך התואר המתואר בו האדם בהתדמות מה להבורא ית".

ואמר הכתוב (מיכה ו') "הגיד לך אדם מה טוב ומה ד' דורש ממך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך". במשפט כתוב "עשות משפט" אבל בחסד כתוב "אהבת חסד", כי לא די בעשיית חסד, אלא צריך לאהוב את החסד, וכבר דיברנו בזה פעמים רבות, שמעשיית חסד לאהבת חסד המרחק הוא כריחוק השמים מעל הארץ. ולמדה זו של "אהבת חסד" אי אפשר בשום אופן להגיע, אלא אם משריש האדם בקרבו מקודם "אהבת הבריות". וכמו שיצוייר לאב שיש לו ילד בן יחיד, כשנכנס בלילה בחדרו פושט הוא את מנעליו, מפני החשש שמא יתעורר הילד ע"י דפיקת הנעלים. ולמה הוא חושש כל כך? - הוא מפני שאהבתו גדולה מאד אל בנו היחידי לו. וכן הדבר הזה כל מה שהאדם אוהב יותר את הבריות הרי הוא אוהב לעשות עמהם חסד, וכ"ש שהוא משתדל ונוהר שלא לצערם. ואהבת הבריות נובע מהאמונה "כי בצלם אלקים עשה את האדם". וכבר

אבל אילו עשה הקב"ה כן. היו טועים ואומרים בשביל עשרים אלף איש כדאי לברוא עולם גדול כזה. אבל אדם יחידי אינו כדאי שיבראו בשבילו עולם מלא. לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל העולמות כולן העליונים והתחתונים כדאי לברוא אותם בשביל אדם יחידי! כי הלא "בצלם אלקים עשה את האדם"! והרי למדנו מכאן עד כמה חביב אדם שנברא בצלם. וללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, שהרי אתה רואה שברא הקב"ה עולם ומלואו בשביל יחיד וכו' וכו' וכמו שנתבאר.

מעתה אם מתבוננים הרי רואים את העושר הנפלא אשר בנשמת כל אחד ואחד מישראל. וכמה מתקדש האדם בזה שכשנכנס לחדר ורואה שחבירו ישן, הרי הוא נוהר שלא לעשות רעש, ולא להדליק את החשמל וכו' כדי שלא יפריע לחבירו, וזה נובע מתוך אהבת חסד, הבאה מתוך אהבת הבריות, הבאה מתוך אמונה של "בצלם אלקים עשה את האדם" כמה קדושה ואור אלקי שופע על אדם זה, וכמה מאושר הוא. ומצא חן בעיני השי"ת עבור זה, וממילא אין לשער כמה יוכל להצליח ע"ז לעלות מעלה אחר מעלה בתורה ועבודת השם!

31 בה בקראי נח שבו

האדם, הוא נוגע כחן לדעת שהצ"ע עשה את האדם צלם אלקים, ללמדנו שאפי' נמקום שאין רואים ה"לם, כגון צאדס רשע ומושחת, דשס יש מקום לעשות ולחשוב שההורגו אינו מפסיד ל"א, ומ"ה ל"אן איסורא קא עמיד, קמ"ל שההורגו חייב כי הצ"ע עשעו ל"ס אלקים ואכתי שייך עזרו לחזור, דצריאה של הצ"ע אינה יכולה להצטנל, ואם כה חשונ הוא הנצרה צל"ס \* אלקים שמי שנתפסד אותו נהר, לריכיס אנו לפחד שמה גם לחנו מפסידים את ה"לם אלקים. הקב"ה נתן לנו ל"ס, ואס אין אנו משתמשים בו ככל יכולתנו, אז נקרא ש"אנו מפסידים אותו. ויתכן שזה יותר גרוע מההורג את הנפש. כשהורגים אדם, רק לוקמים ממנו את היכולת לעשות עוד עם ה"לם שלו. אבל כששתמשים עם ה"לם אלקים לדברים של מה צ"כ ומאבדים את ה"לם, אזו היפך כוונת הצריאה. ושו"פ דס האדם צאדס דמו ישפך רעמ"ל.

מתוך אספקלריא מאירה זו עלינו להסתכל על המצוה הגדולה של והלכת בדרכיו, וכמו שדרשו חז"ל זה אלי ואנוהו, הוי דומה לו מה הוא אף אתה (שבת קלג), מצוה זו כוללת בה כל תורת המוסר על ידי ההתרמות לו ית"ש, ולא תעמוד לפנינו השאלה איך יתכן ההתרמות של האדם החדל אונים לקונו? נכיר ונדע כי אין מצוה זו של ההליכה בדרכי ה' - אך גזירת מלך הגוזרת על האדם להיות מה שהוא אינו כלל, הידיעה והחיבה הנודעת לנו בדמותו וצלמו, מחייבת את האדם שיהיה מה שהוא ראוי להיות באמת מראשית יצירתו, ולהוציא אל הפועל מה שיש בו בכוח, להתרמות אל מה שדימהו יוצרו.

הכרת חיבה יתירה זו צריכה שתהיה אצלנו כחותם על לבנו, לבלתי הסיח דעת ממנה אף רגע, ועלינו להתאמץ בכל עוז ולהשפיע על נפשנו, שנחבב את עצמנו באותה החביבות שמחבב אותנו הבורי"ת, העולה על חיבת כל הנבראים כולם שכרא בעולמו, ובכל כוחנו נשתדל להשתלם ולהיות האדם כצורתו האמיתית ברו כתוכו, בזה שנוציא אל הפועל כל מה שיש בכוחנו, להנהיג את כל תנועות החיים ע"פ ההתרמות אליו ית"ש, עד שנהיה אותו האדם אשר בו מתפאר הקב"ה ואומר ראו בריה שכראתי בעולמי וצורה שצרתי (ב"ר י"ב).

בשבילי נברא העולם

נב

35

**כתב צדקת הצדיק (אות קנד) כשם שצריך אדם להאמין בהש"י כך צריך אח"כ להאמין בעצמו.** ורצה לומר שיש להש"י עסק עמו ושאיננו פועל בטל שבין לילה היה ובין לילה אבד. רק צריך להאמין כי נפשו ממקור החיים יתברך שמו והש"י מתענג ומשתעשע בה כשעושה רצונו ע"כ. ובספר תולדות יעקב יוסף (עקב ד"ה ואחר) כתב ששמעתי ממורי שרוב ענותנותו של האדם גורם שנתרחק מעבודת הש"י. שמצד שפלותו אינו מאמין כי האדם גורם על ידי תפלתו ותורתו שפע אל כל העולמות וגם המלאכים ניוזנין ע"י תורתו ותפלתו. שאלו היה מאמין זה, כמה היה עובד ה' בשמחה וביראה מרוב כל, והיה נזחר בכל אות ותנועה ומילה לאומרה כדקא יאות ע"כ.

**וכן כתב בספר עבודת פנים (מכתב לב) והעיקר שכל אדם הוא מסכתא בפני עצמה, ואתה תלמוד מסכת שלך בעיון עמוק עם כל המפרשים הסובבים אותה ואז תמצא באר מים עמוקים עצה בלב איש ע"כ. כלומר דף א' של המסכתא הוא ההכרה שהאדם עצמו הוא מסכתא מיוחדת!** והנה דורשי רשומות כתבו שר"ת אלול הוא הפסוק (שית"ר ג' א) אני לדודי ודודי לי. ויש שתמהו האם נגשים לחודש אלול שהוא הכנה לימים הנוראים מתוך תיבת אני קודם לדודי? אלא הביאור כנ"ל שאם רוצים יחס אמיתי עם השי"ת צריכים תחילה להאמין בעצמו שהוא אינו פעל בטל ושבאמת הוא חשוב ורב בעיני ה' יתברך ורק אז יוכל לקרוא לה' ביחס של דודי.

**ומסופר שאחד התלונן לפני המענשעסטר ראש ישיבה זצ"ל על הניגון אנה עבדא דקודשא בריך הוא שבו משלשים את התיבה אנה בניגוד לתיבת עבדא שמזמרים רק פעם אחת. ענה הראש ישיבה אדרבה!**

**צריך לחזור תחילה הרבה פעמים אני אני אני, שאדם צריך להאמין בעצמו שהוא עולם מלא והכל תלוי בו ורק אח"כ יכול להיות עבד לקב"ה!**

**ובזה נבין מה שאמרו חז"ל (שבת קמו) בא נחש על חוה והטיל בה זוהמא. \* מהו אפיו של זוהמא זו? י"ל שנלמד אפיו מן הפסוק (בראשית ג' ג) הנחש השיאני ואוכל. שפירוש תיבת השיאני הוא היש אנן. כלומר שהטיל בה הזוהמא של ספק לשאול אם באמת יש אני יחידיות רוחניות אתה במינה או לא. וכאשר חוטל ספק זה בהאמונה בהאני שלה, כבר היתה עלולה לאכול מעץ הדעת.**

קעז

משה

ספר בראשית

אהל

34

חיבת אדם שנברא בצלם

א. ההכרה של חביבות זו  
ב. בישראל ובעכו"ם

**"ישפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים עשה את האדם" [1-10]**

**\* א** שינוי במשנה (אבות ג-ה) חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר "כי בצלם אלקים עשה את האדם", ע"כ. וצריך ביאור מה שהוסיף התנא ענין זה של "חיבה יתירה נודעת לו". ומבאר הגה"צ ר' לייב חסמן זצ"ל עפ"י פי' רבינו יונה (שם), "נודעת לו", כלומר, שהודיעו לו שנברא בצלם וזוהי חיבה יתירה. והיינו כי אמנם חביב אדם שנברא בצלם, אבל אם אינו יודע את חביבותו זו שיש לו צלם אלקים, הרי חיבתו כמעט שהיא בטלה וכאילו לא היתה כלל. כי שני דברים מנו כאן חז"ל א] חביב אדם שנברא בצלם, וזו עצם מעלתו - שנברא בצלם. ב] חיבה יתירה נודעת לו, פירוש, חביבות נוספת יש לו לאדם בזה "שנודעת לו" - שהודיעו לו את מעלתו זו שנברא בצלם אלקים.

וביאר דבריו במשל למה הדבר דומה, לשני עניים מרודים בלויי סחכות, אשר אין להם אפילו פת לחם יבשה ומעט מים כדי להשקית רעבונם, וסובכים על פתחי נדיבים להחיות את נפשם. והנה לאחד מהם יש אוצר גדול ועצום חבוי לו בביתו תחת תנורו, והרי הוא בעצם עשיר גדול, אבל הולך וסובב לו ביחד עם חבירו העני כעני ואביון, ולמה?! מפני שהוא בעצמו אינו יודע על אוצרו הטמון לו תחת תנורו.

**\* וכשיוודע לו מן האוצר הטמון תחת תנורו, הרי מיד יצא מאפילה לאורה, וכאילו בזה ניתן לו בפועל כל רכושו. נמצאת אומר, כי ידיעת המעלה היא עיקרה של חיבה, ולפני הידיעה - אין בין העני הזה לחבירו ולא כלום!**

וכן הדבר הזה, "חביב אדם שנברא בצלם", ודאי יש לו לאדם מעלה נפלאה ואוצר בלום, שהרי נברא בצלם - והרי הוא מן העליונים, אבל כל זמן שאינו יודע שנברא בצלם אלקים הרי הוא עני ואביון, כלומר, ערום מדעת ובינה והרי הוא כבהמות בחוצות ממש, וכמו שאנו רואים ברוב המון בני אדם, שמעלימים מעצמם ידיעה זו שיש להם צלם אלקים, ומשקיעים עצמם בתאוות והנאות כוזביות כבהמות בבקעה וחבל.

אבל סוף סוף הברדל גדול יש גם בין בנ"א אלו לבין הבהמות והחיות, שבכל זאת הרי בני אדם הם.

**\* ואמנם מצבם כעת כמאמר הכתוב - "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו" (ההלים מט-כא), אך מעלתם גדולה בזה שכאשר יתודעו שיש להם צלם אלקים בקרבם, הרי מיד הם עולים לבת אחת משאול תחתיה עד לרקיע, כי הנה מצאו את אוצרם היקר ויכולים להשתמש בו, וכבר העושר בקרבם. וידיעה הזאת היא החיבה יתירה "שנודעת לו". שניתן לכל אחד בתוך עצמו האפשרות לידע מעלה זו, ואמת זו זועקת בתוך תוכו של כל נברא**

באשר הוא שם, לאמר צלם אלקים יש בו!

**\* רבינו ירוחם זצ"ל היה אומר, עבירה גדולה היא שהאדם אינו יודע את חסרונותיו, אולם עבירה גדולה עוד יותר היא - שאינו יודע את מעלותיו! <sup>59</sup>**

ב] ה"החיבה" ו"החיבה יתירה" - שנודעת לנו שנברא האדם בצלם אלקים - לדעת הרח"ו הוא רק בבני ישראל, כי רק להם יש "צלם אלקים".

36